

© Чернюк Н. В.

УДК 378. 147+614. 253. 4

Чернюк Н. В.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ТА ІМІДЖУ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО МЕДИЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»

(м. Івано-Франківськ, Україна)

NChernjuk@rambler.ru

Роль викладача як суб'єкта управління навчально-виховним процесом у вищому медичному навчальному закладі першочергово полягає в ефективній реалізації провідної ідеї реформування системи освіти в Україні. В умовах гармонізації вітчизняної освіти, входження в загальноєвропейський простір, професіоналізм та імідж викладача набувають особливої актуальності. Для виховання висококваліфікованого спеціаліста лікаря та досягнення високого рівня успішності в обраній галузі медицини необхідні не лише професійні та педагогічні знання викладача, а й уміння останнього приваблювати до себе оточуючих (піклування про свій імідж). Поняття іміджу викладача пов'язано з зовнішнім виглядом, внутрішнім змістом людини, її психологічним типом [1]. Виділяють три основні підходи до визначення іміджу: функціональний, порівняльний і контекстуальний [2]. Педагогічна діяльність передбачає наявність не лише об'єктивної сторони (набір методів і прийомів роботи, які викладач традиційно використовує), а й риси особистості (як викладач залежно від своїх особистих якостей та здібностей, ці методи і прийоми використовує). Найчастіше майстром своєї справи є викладач, який володіє педагогічною майстерністю та має свій індивідуальний стиль роботи. Останній включає переважну орієнтацію на процес і результати навчання. При цьому враховуються такі поняття: адекватність-неадекватність планування навчально-виховного процесу; оперативність-консервативність у використанні засобів і способів педагогічної діяльності; рефлексивність-інтуїтивність. Важливо також розвивати стабільно позитивно-емоційне ставлення до студентів з різним рівнем попередніх знань і інтересу до досліджуваного предмету.

Вищесказане підтверджує, що індивідуальний стиль викладання з використанням елементів позитивного іміджу педагога є важливими чинниками на шляху до вдосконалення форм підготовки фахівців медичних вищих навчальних закладів.

Мета роботи – аналіз стилів педагогічної діяльності та аспектів формування позитивного іміджу викладачів на кафедрі внутрішньої медицини № 1, клінічної імунології та алергології імені академіка Нейка Є. М.

Вся робота колективу кафедри спрямована на підвищення якості освіти майбутніх лікарів, а це можна забезпечити не лише підвищенням вимог до студентів, а в рівній мірі – до викладачів. За умови виконання всіх вимог до навчального процесу, зафіксованих у навчально-методичних матеріалах, останніми роками колективом кафедри на методичних засіданнях обговорюються питання індивідуальних стилів діяльності викладачів. Виявляються кращі підходи кожного викладача до удосконалення самостійної роботи студентів, оволодіння ними практичних навичок. При цьому серед наших колег виявлено різні стилі діяльності, що вказано у відповідній літературі [1, 2]. Незначна кількість наших колег мають емоційно-імпровізований стиль діяльності, який спрямований на сам процес навчання, згідно затверджених навчально-методичних матеріалів, але такий викладач не досить чітко планує свою роботу по відношенню до кінцевих результатів. Орієнтуючись в основному на сильних студентів, такий викладач намагається, щоб його робота була творчою. Оскільки він зазвичай часто змінює види роботи, на нашій кафедрі цей стиль не є популярним, адже характеризується низькою методичністю, не завжди достатнім закріпленням і повторенням навчального матеріалу, не зовсім чітким контролем за знаннями студентів. Серед співробітників є викладачі з емоційно-методичним стилем, які адекватно планують матеріал, не випускають його закріплення і запам'ятовування, включають у свою діяльність повторення і контроль знань студентів, практикують міждисциплінарний підхід до навчання. Особливо важливий такий підхід при вивченні клінічної імунології та алергології, де необхідна інтеграція з попередніми дисциплінами які забезпечують засвоєння матеріалу (мікробіологія, патологічна фізіологія). Такі викладачі орієнтуються як на результат, так і на процес навчання. Вони більш раціональні, рефлексивні, але менш інтуїтивні. Для помірковано-імпровізованого стилю викладача характерна орієнтація на процес і результати навчання, адекватне планування. Такий викладач менше говорить, особливо під час опитування, що дає змогу студенту детально оформити відповідь. Серед старших співробітників

переважають викладачі з помірковано-методичним стилем, більш консервативним у засобах і способах своєї педагогічної діяльності. Вони володіють стандартним набором методів навчання, обережні у діях, іноді рефлексивні. За результатами аналізу індивідуальних особливостей кожний викладач належить до одного з наступних рівнів: репродуктивний (викладач може і вміє розповісти іншим те, що знає сам), адаптивний (викладач вміє пристосувати своє повідомлення до особливостей студентів та їх індивідуальних здібностей), локально-моделюючий (викладач володіє стратегіями навчання з окремих розділів дисциплін внутрішня медицина, імунологія та алергологія, вміє формулювати педагогічну мету, передбачати потрібний результат і створювати систему і послідовність включення студентів у пізнавальну діяльність), системно-моделюючий рівень (викладач володіє стратегіями формування потрібної системи знань із свого предмету в цілому. При цьому у одного викладача можливе поєднання різних стилів та рівнів діяльності, що вказує на відносність даного поділу та залежність від індивідуальних особливостей педагога з дотриманням вимог навчально-методичних комплексів для студентів IV, V, VI курсів.

На кафедрі регулярно проводяться взаємовідвідування практичних занять і лекцій з наступним обговоренням на засіданнях кафедри дотримання уніфікованих вимог до навчально-методичного процесу, з урахуванням особливостей викладання, його позитивних рис, а також основних недоліків з наступними порадами і побажаннями досвідчених викладачів щодо удосконалення педагогічної майстерності.

Володіння викладачами педагогічною і ораторською майстерністю в повній мірі проявляється під час проведення засідань студентського наукового гуртка кафедри. Мультидисциплінарний підхід до тематики засідань (згідно плану роботи, затвердженому на засіданні кафедри) та активна участь досвідчених педагогів сприяють реалізації наукового потенціалу студентів IV – VI курсів та вихованню майбутніх висококваліфікованих спеціалістів.

Надзвичайно важливе значення відіграє створення атмосфери психологічної підтримки та взаємодопомоги серед працівників кафедри завдяки грамотному керівництву завідувача кафедри. Саме поведінка та позитивний імідж завідувача кафедри, його лідерські якості забезпечують створення сприятливого мікроклімату в колективі.

Провідну роль у формуванні педагогічних якостей викладачів та вміння будувати професійні здобутки на досвіді вчителів відіграє створений на кафедрі музей академіка Нейка Є. М. – бывшего ректора і завідувача кафедри, керманіча галицької терапевтичної школи. Викладачами проводяться екскурсії в музей, практичні заняття, під час яких, окрім опрацювання теми, у студентів виховуються риси милосердя, турботи про хворого, усвідомлення власної відповідальності щодо вибраної професії. Необхідно зазначити, що викладач зможе створити

в аудиторії потрібну атмосферу, якщо він буде керуватися наступними принципами: демонструвати повну довіру до студентів, допомагати у формуванні і уточненні цілей і завдань, стимулювати внутрішню мотивацію до навчання, розвивати в собі здатність відчувати емоційний настрій групи і приймати його, бути активним учасником групової взаємодії, прагнути до досягнення емпатії, що дозволяє розуміти почуття і переживання кожного студента і, нарешті, добре знати себе. Важливо виділити ряд компонентів, які займають значне місце в структурі педагогічних особистісних здібностей. Дидактичні здібності (здатність викладача передавати студентам навчальний матеріал, зробити його доступним для них, висвітлювати їм проблему ясно і зрозуміло, викликати інтерес до предмету). При цьому професійна майстерність включає здатність не просто дохідливо підносити знання, популярно і зрозуміло видавати матеріал, але й здатність організувати самостійну роботу студентів, самостійне одержання знань, розумно і тонко диригувати їх пізнавальною активністю [5]. Академічні здібності викладача до відповідної галузі медичної науки полягають у значно глибших знаннях предмету, нових відкриттів у своїй галузі та абсолютно вільним володінням матеріалом. Перцептивні здібності – здатність проникати у внутрішній світ студента, як особистості, психологічна спостережливість, пов'язана з тонким розумінням особистості і тимчасових психологічних станів. Мовні здібності – здатність чітко і ясно висловлювати думки і почуття за допомогою мови, а також міміки, пантоміміки. Це одна з найважливіших здібностей професії викладача, тому що передача інформації від викладача до студента носить в основному невербальний характер.

Актуальними є здібності викладача організувати не лише аудиторію, а й свою власну роботу. Комунікативні здібності допомагають знайти правильний підхід до студентів, встановити з ними контакт. Додатковими можливостями проявити вищезазначені здібності викладачам кафедри є проведення консультативних занять у створеному навчально-практичному центрі „Медицина”, де студенти мають змогу оволодіти низкою обов'язкових практичних навичок.

Цікавою проблемою етичного характеру є відношення до роботи викладача таких термінів як „імідж” та „харизма”. Імідж сучасного викладача характеризується двома аспектами: вимоги до викладача з боку суспільства (педагог як носій морального досвіду) та вимоги з позицій самого педагога. Найдієвіший спосіб піклуватися про свій імідж – бути максимально природним, особливо в емоційній і моральній сферах. Щодо харизми викладача, працює поєднання трьох елементів: компетентності в науці, любові та поваги до студентів і природності поведінки. Першочергово студенти звертають увагу на особистість викладача (голос, жести, хода, манери, одяг, звички, вираз обличчя) та формують свою думку про викладача впродовж перших секунд. Це засвідчує важливу роль засобів невербального

впливу на суб'єктів спілкування: паралінгвістичні (тембр, висота, гучність голосу), екстралінгвістичні (зітхання, паузи, сміх, кашель), візуальні (точка спрямування погляду, його тривалість, міміка), кінетика (хода, рухи ніг, рук, тулуба). На позитивний педагогічний імідж впливають і аксесуари, оточуючі предмети. Важливого значення набуває „мова жестів”. Необхідно позбавлятися агресивності в жестах, яка на підсвідомому рівні відштовхує студентську аудиторію. Справжній педагог повинен досконало володіти мімікою, пантомімікою та ораторським мистецтвом [2, 3]. Водночас, на думку багатьох студентів, поряд із зовнішнім компонентом іміджу викладач повинен відчувати себе впевнено і комфортно, що підсвідомо передається оточуючим. Студенти високо цінують ерудованість, доброзичливість, справедливість та демократичність більшості викладачів кафедри.

Таким чином, імідж сучасного викладача вимагає мобілізації пам'яті, мислення, великого словникового запасу, багатства духовної сфери, високої моральної і психічної стійкості. Викладач повинен володіти цілою низкою позитивних якостей, таких як спрямованість, справедливість, наполегливість, працьовитість. Особливе значення має така якість як витримка, вміння володіти собою, своїм настроєм, темпераментом. При цьому викладач може бути представником будь-якого темпераменту, найголовніше – використовувати позитивні сторони свого типу. Окрім того, особливий вплив на успішність роботи викладача має дотримання принципів етики викладання. Важлива моральна вимога до педагога

рівноцінне доброзичливе ставлення до хороших і поганих студентів. Необхідно постійно пам'ятати, що кожен студент – це особистість зі своїми індивідуальними особливостями [4]. Отже, до позитивної взаємодії зі студентами готовий лише педагог із позитивною Я-концепцією, якому властиве почуття власної значущості, гнучкість мислення, впевненість у здатності займатися педагогічною діяльністю, переконаність в імпонувати всім людям, зокрема студентам [1, 2].

Висновки.

1. Високі професійні знання, педагогічні вміння, а також адекватне піклування про свій імідж забезпечують педагогу досягнення високого рівня успішності в обраній сфері діяльності.

2. Створення позитивного професійного іміджу вимагає від викладача постійної роботи над собою щодо збагачення внутрішнього змісту та володіння педагогічним почуттям, удосконалення зовнішнього вигляду, що сприятиме підвищенню ефективності педагогічної діяльності.

3. Грамотно створений імідж викладача вищого навчального закладу поєднує ділові і особистісні якості, ціннісні орієнтації, емоційні і психічні стани та визначає ефективність усієї навчально-виховної роботи.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у проведенні майстер-класів, впровадженні ігрових інтерактивних технологій (методики використання рольової гри), що сприятиме персоналізації навчального процесу з акцентуванням на практичній складовій.

Література

4. Ковальчук А. С. Основы имиджологии и делового общения / А. С. Ковальчук. – М., 2006. – 380 с.
5. Скорик Ю. М. Імідж педагога як формуючий чинник стійкості до професійного вигорання майбутніх викладачів вищої школи / Ю. М. Скорик // Вісник Житомирського державного університету. – 2014. – Вип. 4. – С. 144–146.
6. Шепель В. М. Имиджология. Как нравиться людям / В. М. Шепель. – М. : Народное образование, 2002 – 576 с.
7. Щербакова Г. В. Створення полікультурного навчально-виховного середовища як педагогічна умова формування полікультурної компетентності студентів-медиків / Г. В. Щербакова // Духовність особистості : методологія, теорія і практика. – 2013. – № 6 (59). – С. 243–251.
8. Ягоднікова В. В. Інтерактивні форми і методи навчання / В. В. Ягоднікова. – Харків : «Основа», 2010. – С. 85–142.

УДК 378.147+614.253.4

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ТА ІМІДЖУ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО МЕДИЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Чернюк Н. В.

Резюме. У статті проведено аналіз різних стилів (емоційно-імпровізований, емоційно-методичний, помірковано-імпровізований, помірковано-методичний), рівнів педагогічної діяльності та аспектів формування позитивного іміджу викладачів вищого медичного навчального закладу. Найдієвіший спосіб формування іміджу – бути максимально природним, особливо в емоційній і моральній сферах, що вимагає мобілізації пам'яті, мислення, великого словникового запасу, високої моральної і психічної стійкості. Високі професійні знання, педагогічні вміння, а також адекватне піклування про свій імідж забезпечують педагогу досягнення належного рівня успішності в обраній сфері діяльності. Грамотно створений імідж викладача поєднує ділові і особисті якості, цінні орієнтації, емоційні і психічні стани та визначає ефективність усієї навчально-виховної роботи.

Ключові слова: педагогічний стиль, рівень, імідж викладача.

УДК 378. 147+614. 253. 4

ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА И ИМИДЖА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВЫСШЕГО МЕДИЦИНСКОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Чернюк Н. В.

Резюме. В статье проведен анализ разных стилей (эмоционально-импровизированный, эмоционально-методический, рассудительно- импровизированный, рассудительно-методический), уровней педагогической деятельности и аспектов формирования положительного имиджа преподавателя высшего медицинского учебного заведения. Наиболее действенный способ формирования имиджа – быть максимально природным, особенно в эмоциональной и моральной сферах, что требует мобилизации памяти, мышления, большого словарного запаса, моральной и психической устойчивости. Высокие профессиональные знания, педагогические умения, адекватная забота о своем имидже обеспечивают педагогу достаточный уровень успешности в избранной сфере деятельности. Грамотно созданный имидж преподавателя сочетает деловые и личные качества, ценные ориентиры, эмоциональные и психические состояния и определяет эффективность всей учебно-воспитательной работы.

Ключевые слова: педагогический стиль, уровень, имидж преподавателя.

UDC 378. 147+614. 253. 4

Main Features of Pedagogical Excellence and Teacher's Image at Higher Medical Educational Establishment

Cherniuk N. V.

Abstract. The article outlines the main features of pedagogical excellence development and image making of a teacher at higher medical educational establishments.

The objective of the study is to analyze various teaching styles and aspects of positive image making of teachers at the department of Internal Medicine № 1, Clinical Immunology and Allergology named after academician Neiko Ye. M. Based on the results of teacher's work it became possible to define the principal types of teaching styles of every tutor (emotional-and-improvisational style, emotional-and-methodological style, reasonably-improvisational style, reasonably-methodological style) and state positive aspects and drawbacks of each of them. Every teacher may be rated to one of the following levels: reproductive (the teacher is able to and knows how to share his/her knowledge with others), adaptive (the teacher is able to adapt the information he/she wants to share to the peculiarities of his/her students and their individual abilities), local-simulative (the teacher knows learning strategies on separate course units of the disciplines like internal medicine, clinical immunology, allergology, is able to state the educational goal, foresee the required result, as well as work out the system and sequence of students' involvement into educational process), systemic-and-simulative level (the teacher is able to use learning strategies to organize the required knowledge system of the subject in general). Thereby, one teacher may use the combination of different styles and activity levels, that points to the relativity of the given division and depends on the personal teacher's particularities who should stick to the requirements of learning and teaching complexes for the students of IV, V, VI years of study. Teacher's pedagogical and declamatory skills reveal themselves at the meetings of the students' scientific club at the department. Multidisciplinary approach to the subject reports (approved by the board of the department) and active participation of the experienced teachers encourage students' scientific potential development. Modern teacher's image is characterized by two aspects: society's demand to the teacher and teacher's demand to him/herself. The most reasonable and most effective way of teacher's caring for his/her image is to behave as naturally as possible, especially in emotional and moral aspects, which demand memory encouragement, thinking, rich vocabulary, high cultural, moral, psychological qualities.

Conclusions. Wide professional knowledge, pedagogical skills, as well as teacher's image improving, provide teacher's succeeding in his/her career. Making up positive professional image requires teacher's self improvement concerning both professional skills and moral qualities, as well as appearance, which all together will help to succeed in the teaching career. A well designed image of teachers working at high educational establishments combines professional and personal qualities, value system, emotional and psychological conditions and eventually defines the whole teaching process effectiveness.

Keywords: pedagogical style, proficiency in teaching, teacher's image.

Стаття надійшла 26. 02. 2015 р.